

„A VILÁGHÁBORÚ EMLÉKE 1914–1918” – NÓGRÁDI KATONÁK A NAGY HÁBORÚBAN

KIÁLLÍTÁSISMERTETŐ

A Dornyay Béla Múzeum 2017-ben csatlakozott a Nagy Háború centenáriumi megemlékezéséhez. 2017. október 24. – 2018. március 17. között volt látogatható a múzeum saját gyűjteményi anyagára alapozott nógrádi tematikájú első világháborús emlékkiállítása.

A nógrádi hadkötelesek zömmel a nógrádi háziezred, a császári és királyi losonci 25. gyalogezred, a császári és királyi losonci 16. tábori tüzérezred, az egri 60. császári és királyi gyalogezred, a 16. honvéd népfelkelőezred, a besztercebányai 16. honvéd gyalogezred, valamint a 29. császári és királyi tábori vadászászlóalj kötelékében harcoltak az első világháborúban.

A katonák megjárták a Nagy Háború több jelentős harcterét, harcoltak a keleti és az olasz front véres ütközeteiben és jelen voltak a román hadszíntéren is. Részt vettek a leMBERG-RAWARUSZKAI csatában, helytálltak a San mentén, és beírták neveiket a történelembe a limanovai győzelemmel és a gorlicei áttöréssel. Küzdöttek az olasz fronton, a Hétközség-fennsíkon, megsebesültek Doberdónál, az isonzói és a piavei csatákban.

Kiállításunkban kulcsfontosságú szerepet szántunk a címben is szereplő „emlék” szónak. A fotóalbum szinte teljességében megjelenített fényképanyaga mellett további emlékezést szolgáló tárgyak és gondolatok jelentek meg kiállításunkban. Frontot megjárt nógrádi katonák tárgyi emlékei és tábori levelezőlapokban megmaradt gondolatai.

A kiállítás három egységre épül. A történeti bevezető szöveg utáni első egységben a nógrádi katonák tényleges katonai szolgálatára (sorkatonai szolgálat) utaló tárgy együttest mutattunk be az 1914-et megelőző évekből. Ebben a részben obsitlevél, lövész oklevél, szolgálati emléklap, tengerész emlékkendő a losonci cs. és kir. 25. gyalogezred emléklapja, valamint a 25. gyalogezred egyik századának csoportképe jelentek meg.

A kiállítás címét és gerincét is Haázer Nándor tüzér szakaszvezető tüzemester A világháború emléke 1914 – 1918 címmel ellátott fotóalbuma adta. „Zugsf. Haázer Nándor K.u.k Feldkannonen Regiment N.16. Batterie 1”, vagyis a losonci 16. K.u.k tábori tüzérezred első ütegénél szolgált. Haázer 1914. július 30-tól, bevonulásától 1915. november 5-ig vezette frontnaplóját. Fontos megjegyezni, hogy a fotóalbum fényképeinek keletkezési ideje 1914-1918 közötti, míg a hadinapló 1915 végéig követi az eseményeket. Haázer Nándor eredeti fotóalbumát és hadinaplóját a kiállítótér előtti térben egy vitrinben helyeztük el. A vitrin felett egy 82 cm-es átmérőjű képernyőn a kiállított és egyéb képi és írott dokumentumokat láthattuk slide-show keretében.

A tüzérezred 1914 augusztus végétől 1918 márciusáig harcolt a keleti fronton. A breszt-litovszki béke után – a Monarchia összeomlásáig – az olasz fronton teljesítettek szolgálatot.

Az alakulatot a 4. hadsereghez tartozó 27. gyaloghadosztályba osztották be. Az ezred 1914 augusztus végén a Komarow körüli harcokban esett át a tűzkeresztségen. Októberben kitüntették magukat a San menti harcokban: biztosították a folyón való hídverést, majd a hadosztály csapatainak az átkelését. 1914 végén és az új év elején Észak-Lengyelországban harcoltak, majd a Przemysl felszabadításáért indított harcokban vetették be az alakulatot. 1915 nyarán részt vettek Przemysl és Lemberg felszabadításában. 1916 nyarától 1918 februárjáig Kelet-Galíciában folytattak állóharcot. Az ezred 1918. február 1-től a 27. tábori tüzérezred nevet vette fel.

Haázer képei az orosz fronton készültek. Ő maga írja hadinaplójában, hogy 1914. december 20-án kapott 3 db fényképet. A fényképeket a fotóalbum tanúsága szerint további felvételek követték, amelyek feltehetően már hazatérte után kerültek az albumba.

Haázer fotóalbuma 43 db nagyobb és 7 db kisebb méretű képet tartalmaz. Az album fényképeinek jelentékeny részét teszik ki a harcterről és a tüzérségi fegyverekről készített felvételek. Az album másik legjelentősebb egységét a tábori életről készült fotók alkotják. Ide soroltuk Haázer ütegének arc- és csoportképeit, és az ezredparancsnok Kerchnawe Hugó ezredes csoportjáról készült felvételeket. Az uralkodói felvételek közül II. Vilmos német császár, valamint a trónörökös Károly főherceg 1915. évi frontlátogatásait megörökítők azért is értékesek, mert a látogatásokat Haázer frontnaplója is említi. A fotóalbumban megtalálható IV. Károly király 1917. júliusi látogatásának felvétele is.

Kiállításunk keretét adta a fotóalbumban található 42 nagyobb és 5 kisebb harctéri fénykép,

A kiállító terem nyugati, déli, valamint keleti falszakasza mentén került bemutatásra a fotóalbum képanyaga. A falon 25 méter hosszan egy 80 cm magas, nátronpapírral burkolt bútorlap alapra kasíroztuk fel a 20 db 70x100 cm-es PVC tablót.

A kiállításnak ebben a részében négy vitrinben (egy-egy a nyugati és keleti falrész, kettő az északi falrész mentén) idéztük fel a háborús korszak hangulatát nagyrészt nógrádi vonatkozású tárgyi és dokumentációs emlékekkel (Tárgyi frontemlékek, frontgyűrű, löveg hüvelyből készült dísz tárgyak, töltényből készült öngyújtó, világháborús képes levelezőlapok, kitüntetések, kitüntetési okmányok, hadi -és ezredjelvények, háborús emléktárgyak, tábori levelezőlapok), valamint az első világháború fegyvereivel: kis gránátvető, tüzérségi löszerek, revolver, szuro nyok, bajonettek bemutatásával. A vitrinek lábázatát homokzsák szerű installáció alkotta.

A kiállítás harmadik egységét a terem déli irányú beugró részében egy exteriört alakítottunk ki. A beugró rész felé a keleti falrészen két eredeti térkép volt látható, az egyik a keleti, a másik az olaszországi hadszíntér térképe. A két térkép külön érdekessége, hogy a múzeum névadójának, Dornay Bélának a gyűjteményéből származnak.

Az exteriörben egy katonai alakulat tábori életét jelenítettük meg, ahol a katonák ebédhez készülődnek, kártyáznak, tábori lapot olvasnak, levelet írnak. A beugró részt körülvevő három falrészten nagyméretű fotónagyítások borították, melyek a következő jeleneteket mutatták be: tábori pihenőhely csajkából ebédelő katonákkal, tiszték tábori ebédje faasztalnál, egy tábori konyha. A területen két katonaláda állt, mely körbevett egy kecskelábú faasztalt. Az asztalon csajkák, kulacs, bajonett, tábori evőeszköz, zsebkés, valamint egy pakli magyar kártya. Mellette egy másik asztalnál további két katonaláda, mint ülőalkalmatosság, az asztalon tábori levelezőlapok, korabeli ceruza, tintaceruza: itt levelet írnak éppen. Az asztalon a „Palóc Baka”, a 25. losonci gyalogezred tábori újságjának egy száma hever. A falrészen korabeli trombitát és a 25. gyalogezred kenyértarisznyáját helyeztük el.

Ebben az egységben mutattuk be az első világháború ún csukaszerű egyenruháját egy bábu segítségével.

Kiállításunk – lehetőség szerint – törekedett gyűjteményi anyagunk minél teljesebb, a modern technikát is igénybe vevő bemutatására. Ennek jegyében a kiállításban felhasználtuk a témához illő hanganyagokat. A múzeum gyűjteményében őrzött, és egyben a kiállításban kiállított tábori levelezőlapok tartalmával is megismerkedhetett a látogató, mégpedig úgy, hogy 4-5 levelezőlap eredeti szövegét hangrögzítéssel tettük hallhatóvá a kiállítóterben.

A katonák tábori postai levelezőlapokon üzentek szeretteiknek. Az egyszerű és színes levelezőlapok mellett a tiszthelyettesek, tiszték előszeretettel küldtek „harctéri emléket”, fényképet magukról, kisebb csapatjegyeikről.

A levelezőlapok és a fotóalbum a kiállított tárgyakkal együtt emberi üzenetek, amelyek a világháború történetének emlékeivé váltak.

A Dornyay Béla Múzeum köszönetet mond a HM Hadtörténeti Intézet és Múzeumnak, valamint azoknak a magánszemélyeknek, akik a kiállításához anyagot kölcsönöztek. Így Csengődi Ottónak, Dániel Tamásnak, Kapás Imrének és Póczos Sándornak.

A kiállítás az NKA támogatásával valósult meg.

Fényképek a kiállításról

A kiállítás exteriőr részlete a tábori pihenővel

Részlet a kiállításból a kis gránátvetővel

Haázer Nándor tüzér parolija, hadinaplója és fotóalbuma